

Карпенко О. О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-2943-1982

e-mail: karp_o_2004@ukr.net

Лучникова Т. П., старший викладач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0624-5829

e-mail: tanyasop@ukr.net

Інтеграція підприємств залізничного транспорту в європейську транспортну систему як напрям ефективного використання транзитного потенціалу України

Анотація. У статті розглянуто питання інтеграції підприємств залізничного транспорту України в європейську транспортну систему, як напрям ефективного використання транзитного потенціалу України. Визначено місце України в міжнародних транспортних організаціях та виявлено їх впливу на транспортну політику країни. З'ясовано, що для якнайшвидшої інтеграції України в Європейський Союз необхідно гармонізувати національне законодавство України із загальноєвропейськими нормами, в транспортній галузі зокрема. Доведено, що така необхідність узгодженості правових актів, що регулюють транзитні перевезення та їх експедиційне обслуговування, а також необхідність імплементації відповідних директив ЄС, які були зафіксовані у відповідних додатках Угоди про асоціацію, зумовлює існування правових передумов удосконалення механізму використання транзитного потенціалу підприємствами залізничного транспорту. Проаналізовано ряд директив, які відображають етапи розвитку та становлення Європейського залізничного права, приєднання до якого надасть «можливість підвищення конкурентоспроможності вітчизняного залізничного транспорту та можливість імпорту нових технологій і технічних рішень для модернізації та технічного переоснащення рухомого складу й колійного господарства підприємств залізничного транспорту. На основі отриманих результатів дійшли висновку, що реалізація поставлених задач, зокрема імплементація українського транспортного законодавства до вимог Європейського Союзу дозволить більш ефективно використовувати транзитний потенціал країни, та дозволить Україні зайняти чільне місце на європейському ринку міжнародних вантажних перевезень.

Ключові слова: інтеграція; залізничний транспорт; транзитний потенціал; Європейський Союз.

Karpenko Oksana, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management, Public Administration and Administration, State University of Infrastructure and Technologies, Kyiv, Ukraine

Tetyana Luchnikova, Senior Lecturer in the Department of Management, Public Administration and Administration, State University of Infrastructure and Technologies, Kyiv, Ukraine

Integration of Railway Undertakings into the European Transport System as a Direction for Efficient Use of Ukraine's Transit Potential

Abstract. Introduction. The article deals with the issue of integration of Ukrainian rail transport enterprises into the European transport system as a direction for efficient use of Ukraine's transit potential.

Purpose. Today, European integration is one of the most important and key priorities of Ukrainian policy. In order to create favorable conditions for integration, transport needs to develop at an accelerating pace, and Ukraine's transport policy must be tailored to the requirements of the European Union. This explains the relevance of this study.

Results. The place of Ukraine in international transport organizations is determined and their influence on the transport policy of the country is revealed. It is found out that in order to integrate Ukraine into the European Union as soon as possible, it is necessary to harmonize the national legislation of Ukraine with the European standards, in particular in the transport sector. It is proved that such necessity of coherence of the legal acts regulating transit transportations and their forwarding service, and also necessity of implementation of the corresponding EU directives, which were fixed in the relevant annexes of the Association Agreement, makes the existence of legal preconditions for improvement of the mechanism of use of the transit potential of the transport potential of enterprises. A number of directives have been analyzed, reflecting the stages of development and formation of European railway law, the accession of which will provide "the possibility of increasing the competitiveness of domestic railway transport and the possibility of importing new technologies and technical solutions for the modernization and technical re-equipment of rolling stock and track facilities of railway undertakings.

Conclusions. Ukraine is actively engaged in the integration of railway undertakings into the European transport system. The implementation of the tasks set, in particular the implementation of the Ukrainian transport legislation to the requirements of the European Union will allow to use the country's transit potential more effectively, and will allow Ukraine to occupy a leading position in the European market of international freight transportation.

Keywords: integration; rail transport, transit potential, European Union.

JEL Classification: D29; E65; F61; F62.

Постановка проблеми. На сьогодні для ефективного використання транзитного потенціалу України підприємствами залізничного транспорту необхідно інтегрувати українську транспортну систему в європейську. Основою при створенні умов для цього є розвиток саме транспортної системи, зокрема приведення транспортної політики України до вимог Європейського Союзу. Реалізувати таку задачу неможливо без активізації транспортного співробітництва країни з міжнародними та європейськими транспортними організаціями, зокрема це стосується приєднання до угод в галузі міжнародних перевезень.

Тому важливим питанням залишається визначення місця України в міжнародних транспортних організаціях та виявлення їх впливу на транспортну політику країни, що у свою чергу дозволить розробити механізм використання транзитного потенціалу підприємствами залізничного транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з дослідженнями інтеграції підприємств залізничного транспорту України в європейську транспортну систему, присвячено роботи вітчизняних вчених-економістів: В. В. Чорний, Н. М. Колесникова, З. П. Двудіт, В. Л. Дикань, А. М. Новікова, Н. І. Богомоллова, Г. Д. Ейтутіс та інші. Проте дане питання не є досконало вивченим та потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей дослідження. Ціллю статті є проведення аналізу та систематизація міжнародних організацій в галузі залізничного транспорту, членами яких є Україна, та дослідження законодавства Європейського Союзу в галузі залізничного транспорту, яке впроваджено чи заплановане до впровадження в українське транспортне право.

Виклад основного матеріалу дослідження. 16 вересня 2014 р. між Україною та Європейським Союзом (ЄС) підписано Угоду про асоціацію [1]. Саме це стало поштовхом для розвитку економіки України та ефективного використання транзитного потенціалу зокрема. Організаційні передумови удосконалення організаційно-економічних основ використання транзитного потенціалу, на нашу думку, полягають у наявній потребі створення європейської моделі ринку залізничних перевезень та розвитку конкуренції.

Як зазначено в Стратегічному плані розвитку залізничного транспорту, який було розроблено відповідно до вимог угоди про асоціацію з ЄС «реалізація вказаної цілі потребує визначення принципів нової моделі ринку залізничних перевезень, учасників ринку, їх прав та обов'язків,

особливостей здійснення їх діяльності. На даному етапі реформування залізничного транспорту всередині акціонерного товариства «Українська залізниця» необхідно забезпечити також організаційне та фінансове розділення оператора інфраструктури та перевізника. Нова модель ринку залізничних перевезень обов'язково передбачає розвиток конкуренції серед перевізників. Для цього необхідно запровадити рівні правила ведення діяльності на ринку залізничних перевезень шляхом створення системи допуску на ринок, а саме ліцензування перевізників, реєстри перевізників, рухомого складу, машиністів тощо (згідно з нормами Директиви 95/18/ЄС від 19 червня 1995 р.); прийняття відповідних правил та порядку доступу до інфраструктури залізничного транспорту (згідно з нормами Директиви 2001/14/ЄС від 26 лютого 2001 року).

Для інтеграції України в ЄС необхідно гармонізувати (узгодити) національне законодавство України із загальноєвропейськими нормами, в т.ч. у транспортній галузі. На нашу думку, така необхідність узгодженості правових актів, що регулюють транзитні перевезення та їх експедиційне обслуговування, а також необхідність імплементації відповідних директив ЄС, які були зафіксовані у відповідних додатках Угоди про асоціацію, доводить існування правових передумов удосконалення механізму використання транзитного потенціалу підприємствами залізничного транспорту.

В таблиці 1 подано більш детальний аналіз директив, які відображають етапи розвитку та становлення Європейського залізничного права, приєднання до якого надасть «можливість підвищення конкурентно-спроможності вітчизняного залізничного транспорту та можливість імпорту нових технологій і технічних рішень для модернізації та технічного переоснащення рухомого складу й колійного господарства підприємств залізничного транспорту [3]».

Отже, виходячи з умов Директиви 2004/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про безпеку залізниць у Співтоваристві, наразі необхідним є приведення технічного стану основних транзитних ліній, терміналів, пунктів пропуску через державний кордон України до рівня, що забезпечує дотримання на цих об'єктах міжнародних техніко-експлуатаційних, комерційних та екологічних вимог; впровадження нових технологій організації перевезень та пропуску вантажів через державний кордон України, розвиток змішаних (комбінованих) перевезень.

Таблиця 1 Програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері залізничних вантажних перевезень

Назва нормативно-законодавчого акту (директиви, регламенту)	Основна мета документу
Директива Ради 91/440/ЄЕС від 29 липня 1991 року про розвиток залізниць Співтовариства	Полегшення адаптації залізничних доріг Співтовариств до вимог Єдиного ринку і підвищення його ефективності Полегшення адаптації залізничних доріг Співтовариств до вимог Єдиного ринку і підвищення його ефективності
Директива Ради № 95/18/ЄС від 19 червня 1995 року про ліцензування залізничних підприємств	Запровадження ліцензій згідно з умовами, переліченими у статтях 1-13 та 15
Директива 2001/14/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 26 лютого 2001 року про розділення пропускної здатності залізничної інфраструктури і стягнення зборів за користування залізничною інфраструктурою	Регулює принципи і процедури, які застосовуються до встановлення і стягнення тарифів за користування залізничною інфраструктурою та розподілення пропускної здатності інфраструктури
Регламент (ЄС) № 913/2010 Європейського Парламенту та Ради від 22 вересня 2010 року, стосовно Європейської залізничної мережі для конкурентоздатності вантажних перевезень	Метою є поліпшення ефективності залізничного вантажного транспорту порівняно з іншими видами транспорту. Встановлює правила створення та організації міжнародних залізничних коридорів конкурентоспроможних залізничних вантажних перевезень для розвитку європейської залізничної мережі конкурентоспроможних вантажних перевезень. Він встановлює правила вибору, організації, керування та індикативного інвестиційного планування вантажних коридорів
Директива 2004/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про безпеку залізниць у Співтоваристві	Забезпечення розвитку та підвищення безпеки на залізницях Співтовариства та кращого доступу до ринків залізничних перевезень шляхом гармонізації нормативної бази в державах-членах; визначення обов'язків учасників; розробки загальних критеріїв безпеки та загальних методів забезпечення безпеки з метою подальшої гармонізації національних правил; вимоги створення у кожній державі-члені органу з питань безпеки (залізничного транспорту) та органу з розслідування аварій та інцидентів; визначення загальних принципів управління, регулювання та контролю за безпекою на залізниці
Директива № 2007/59/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2007 року про сертифікацію машиністів локомотивів та поїздів в залізничній системі Співтовариства.	Встановлює умови та процедури сертифікації машиністів поїздів, які працюють на локомотивах або поїздах у системі залізничного сполучення Співтовариства
Директива № 2008/68/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 вересня 2008 року про перевезення небезпечних вантажів наземним транспортом.	Поширюється на перевезення небезпечних вантажів дорогою, залізницею чи/або внутрішніми водними шляхами в межах або між державами-членами, в тому числі діяльність із завантаження та розвантаження, перевантаження на чи/або з іншого виду транспорту та зупинки, що є необхідними за умов перевезення
Регламент Ради (ЄЕС) № 1192/69 від 26 червня 1969 року про спільні правила стандартизації звітності підприємств залізничного транспорту.	Ліквідація нерівностей, що є наслідком накладення фінансового тягаря або надання допомоги залізничним підприємствам з боку органів влади, що, як наслідок, може призвести до значних викривлень умов конкуренції
Директива № 2008/57/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 2008 року про інтероперабельність залізничної системи в межах Співтовариства	Приведення національних стандартів у відповідність до Технічних Стандартів Інтероперабельності
Директива Ради 92/106/ЄЕС від 7 грудня 1992 року про встановлення спільних правил для окремих видів комбінованих перевезень вантажів між державами-членами.	Розвиток комбінованих перевезень

Джерело: систематизовано авторами

Необхідною умовою входження підприємств інфраструктури України (у т. ч. й прикордонної), залізничного транспорту в європейську транспортну ефективності роботи митних служб, пропускній систему є досягнення певного рівня розвитку спроможності пунктів пропуску (регламент (ЄС) №

913/2010 Європейського Парламенту та Ради від 22 вересня 2010 року, стосовно Європейської залізничної мережі для конкурентоздатності вантажних перевезень). Серйозною перешкодою на шляху інтеграційних процесів в економіці, логістиці і транспорті є бар'єри, що виникають саме при транскордонних перевезеннях. Як показує багаторічний досвід функціонування міжнародного транспорту, чим простіше процедури перетину кордонів і менше простої, тим ефективніше і дешевше доставка товарів [4, с.25; 5].

Для ефективного удосконалення логістичних технологій та інтеграції в міжнародні транспортні системи важливим є аналіз стану інфраструктури на напрямках міжнародних транспортних коридорів та визначення наявності вузьких місць, що можуть стати стримувальним фактором для транспортування транзитних вантажопотоків [6].

Особливу увагу необхідно приділити питанням стратегічного планування розвитку залізничної інфраструктури в напрямку морських портів та запровадженню мультимодальних технологій [2].

На шляху переміщення вантажу від вантажовласника до вантажоотримувача його вартість підвищується внаслідок справляння зборів, високої вартості послуг, що надаються митними брокерами, контрольними службами і транспортними терміналами. Це є наслідком неефективної тарифної політики, що доводить необхідність створення виваженої тарифно-цінової політики залізниць на ринку міжнародних вантажних перевезень, оскільки саме тарифи становлять основу формування достатніх для ефективної діяльності та розвитку підприємств залізничного транспорту доходів [7-10].

Однією з основних цілей нової політики є поступова ліквідація субсидування пасажирських перевезень за рахунок вантажних. Згідно з додатком 2 до Директиви 2001/14/ЄС «впровадженню нових принципів ціноутворення на послуги залізничного транспорту передуватимуть розділення фінансових рахунків оператора інфраструктури та перевізників (вантажного та пасажирських) усередині публічного акціонерного товариства «Українська залізниця», розроблення методик розрахунку плати за послуги інфраструктури залізничного транспорту та методик/чіткого порядку ціноутворення в потенційно конкурентних складових тарифу (тяга, вагони), визначення калькуляції додаткових послуг, які оператор інфраструктури зобов'язаний надавати під час надання доступу до інфраструктури [2]».

Отже, реалізація вищезгаданих заходів сприятиме інтеграції підприємств залізничного транспорту в європейську транспортну систему, що у свою чергу сприятиме ефективному використанню транзитного потенціалу України.

В таблиці 2 представлено систему міжнародних угод, які регламентують діяльність підприємств залізничного транспорту України на міжнародному ринку вантажних перевезень.

Подана інформація переконує, що керівництво АТ «Українська залізниця» проводить досить активну політику щодо участі у міжнародних організаціях з залізничного транспорту та приєднання до відповідних конвенцій і угод. Проте слід звернути увагу, що між підписанням цих угод і набранням чинності в Україні проходить немало часу, що негативно впливає на ефективне використання транзитного потенціалу України підприємствами залізничного транспорту.

Таблиця 2 Міжнародні угоди, які регламентують діяльність підприємств залізничного транспорту України по транзитним вантажним перевезенням

№	Назва міжнародного договору	Міжнародна організація	Дата підписання Україною	Набрання чинності в Україні (Закон України, Указ, постанова або іншим шляхом)
1	Європейська угода про міжнародні магістральні залізничні лінії від 31 травня 1985 року.	ООН	27.08.1986	Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про підписання Українською РСР Європейської угоди про міжнародні магістральні залізничні лінії» № 211 від 10 червня 1986 року. Набрання чинності 27.04.1989
2	Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМВС) від 01.11.1951 року.	Організація співдружності залізниць (ОСЗ)	05.06.1992	Постанова Кабінету Міністрів України «Про угоди щодо міжнародного залізничного вантажного та пасажирського сполучення» № 246 від 3 квітня 1993 року. Набрання чинності 03.04.93.
3	Договір про Міжнародний транзитний тариф	Організація співдружності залізниць (ОСЗ)	01.01.1997	Міжнародний документ від 01.01.1997
4	Міжнародний комітет залізничного транспорту	ЦІТ	1998	Україна стала членом організації з 1998 р.

Продовження табл. 2

5	Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 9 травня 1980 року.	Міжурядова організація міжнародних залізничних перевезень (ОТІФ)	09.05.1980	Закон України «Про приєднання України до Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ)» № 943-IV від 05 червня 2003 року. Набрання чинності 18.07.03.
6	Протокол від 3 червня 1999 року, що стосується змін Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 9 травня 1980 року.	Міжурядова організація міжнародних залізничних перевезень (ОТІФ)	2005	Закон України «Про приєднання України до Протоколу від 3 червня 1999 року, що стосується Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ)» № 3091-IV від 11 листопада 2005 року. Набрання чинності 11.11.05.
7	Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах 1982 року	ООН	21.10.1982	Наказ Президента України «Про приєднання до конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» № 616/2002 (616/2002) от 04.07.2002 Набрання чинності 12.09.2003
8	Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах Додаток 9 Спрощення процедур перетину кордонів у ході міжнародних залізничних вантажних перевезень	ООН	27.05.2010	Набуття чинності 30.11.2011
9	Договір про Єдиний транзитний тариф	Організація співдружності залізниць (ОСЗ)	01.01.2011	Міжнародний документ від 01.07.2011 № 26
10	Спільна декларація про розвиток євразійських залізничних перевезень і діяльності по створенню єдиного залізничного права	ООН За активної участі ОТІФ, ОСЗ та ЦІТ	28.02.2013	
11	Договір про Правила про розрахунки в міжнародному пасажирському та вантажному сполученні від 01.07.1991 г.	Організація співдружності залізниць (ОСЗ)	01.12.2015	

Джерело: систематизовано авторами на основі [5]

Вважаємо, що важливим в даній ситуації є розширення та зміцнення співробітництва України з міжнародними транспортними організаціями у галузі транспорту шляхом гармонізування (узгодження) національного законодавства із загальноєвропейськими нормами.

Висновки. Україна проводить активну діяльність щодо інтеграції підприємств залізничного транспорту в

Європейську транспортну систему. Реалізація поставлених задач, зокрема імплементація українського транспортного законодавства до вимог Європейського Союзу, дозволить ефективніше використовувати транзитний потенціал країни та зайняти чільне місце на європейському ринку міжнародних вантажних перевезень.

Література:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 01.08.2019).
2. Стратегічний план розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року : наказ Міністерства інфраструктури України 21 грудня 2015 № 547.
3. Никифорок О. Імплементація директив ЄС щодо залізничного транспорту в законодавство України: позитивні та негативні наслідки. *Економіст*. 2013. № 10. С. 15-20.
4. Передовая практика повышения эффективности международных железнодорожных перевозок на евразийском пространстве. Комитет Организации сотрудничества железных дорог (ОСЖД). 2014. Варшава. 160 с. URL: http://osjd.org/doco/public/ru?STRUCTURE_ID=5056&layer_id=4581&refererLayerId=4621&id=137&print=0 (дата звернення: 01.08.2019).
5. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України URL: <https://mtu.gov.ua> (дата звернення: 01.08.2019).
6. Блудова Т. В. Транзитний потенціал України: формування та розвиток. К. : НІПМБ, 2006. 274 с.

7. Britchenko I. G., Cherniavska T. A. Transport security as a factor of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development. *Scientific bulletin Polissia*, 1(1(9)), 16-24.
8. Щипцов А. А. Развитие торговых портов по критериям логистических систем *Збірник наукових праць Одеського національного морського університету*. 2008. № 28. С. 37-46.
9. Липинська О. А. Становлення та розвиток транзитного потенціалу. *ІПРЕД НАН України*. 2012. 396 с.
10. Мініна О. В. Інституційний базис ефективної реалізації транзитного потенціалу регіону. *Збірник наукових праць Економічний простір*. 2010. № 43. с. 95-103.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropejs'kym Soiuzom, Yevropejs'kym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i ikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony (Act No. 1678-VII, September 6). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> [in Ukrainian].
2. Ministerstvo infrastruktury Ukrainy (2015). Stratehichnyj plan rozvytku zaliznychnoho transportu na period do 2020 roku [in Ukrainian].
3. Nykyforuk, O. (2013). Implementatsiia dyrektyv YeS schodo zaliznychnoho transportu v zakonodavstvo Ukrainy:pozytyvni ta nehatyvni naslidky. *Ekonomist*, 10, 15-20 [in Ukrainian].
4. Komitet Orhanyzatsyy sotrudnychestva zheleznykh doroh (OSZhD) (2014). Peredovaia praktyka povysheniya efektyvnosti mezhdunarodnykh zheleznodorozhnykh perevozk na evrazijskom prostranstve. Retrieved from http://osjd.org/doco/public/ru?STRUCTURE_ID=5056&layer_id=4581&refererLayerId=4621&id=137&print=0 [in Russian].
5. Ofitsijnyj sajt Mnisterstva infrastruktury Ukrainy. Retrieved from <https://mtu.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Bludova, T. V. (2006). Tranzytynj potentsial Ukrainy: formuvannia ta rozvytok [Transit potential of Ukraine: formation and development]. Kyiv, Ukraine: NIPMB.
7. Britchenko, I. & Cherniavska, T. (2017). Transport security as a factor of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development. *Scientific bulletin Polissia*, 1(1(9)), 16-24.
8. Schyptsov, A. A. (2008). Razvytye torhovykh portov po kryteriyam lohystycheskykh system [Development of trade ports by the criteria of logistics systems]. *Zbirnyk naukovykh prats' Odes'koho natsional'noho mors'koho universytetu*, 28, 37-46.
9. Lypyn's'ka, O. A. (2012). Stanovlennia ta rozvytok tranzytneho potentsialu Ukrainy. Odesa, Ukrana, 396.
10. Minina, O. V. (2010). Instytutysijnyj bazys efektyvnoi realizatsii tranzytneho potentsialu rehionu Zbirnyk naukovykh prats' Ekonomichnyj prostir , 43, 95-103.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License